

Δημογραφικά προτάγματα
στην έρευνα και πρακτική στην Ελλάδα

DIRAP

dirap.demo@uth.gr

FLASH NEWS
2022#9

Η συμβολή των αλλοδαπών στα φυσικά ισοζύγια (2009-2020)

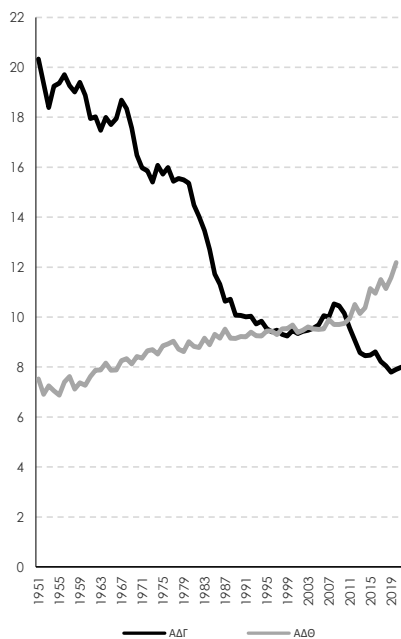
Βύρων Κοτζαμάνης, Αναστασία Κωστάκη*

Είναι πλέον γνωστό ότι τα φυσικά ισοζύγια (γεννήσεις – θάνατοι) στη χώρα μας μετά το 2010 - και για πρώτη φορά μεταπολεμικά - είναι σταθερά αρνητικά με αποτέλεσμα να συμβάλουν στη μείωση του πληθυσμού μας. Με δεδομένο ότι εδώ και τρεις δεκαετίες ο πληθυσμός των αλλοδαπών στη χώρα μας έχει αυξηθεί σημαντικά (από 200 χιλ. το 1991 σε 900 χιλ. περίπου σήμερα) τίθεται το ερώτημα της συμβολής τους στα ισοζύγια αυτά. Για να απαντήσουμε θα εξετάσουμε με βάση τα διαθέσιμα από την ΕΛΣΤΑΤ δεδομένα¹ διαδοχικά τα ισοζύγια των Ελλήνων και των αλλοδαπών, αναδεικνύοντας τις αποκλίνουσες πορείες τους, και στη συνέχεια θα εκθέσουμε συνοπτικά στους βασικούς λογούς που τα διαφοροποιούν.

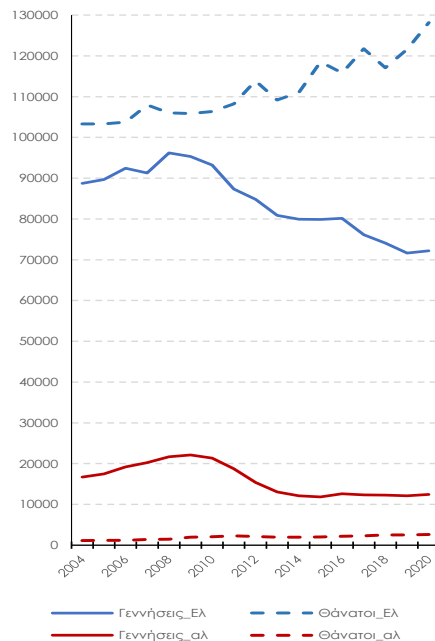
1. Τα Φυσικά Ισοζύγια

Οι Αδρόι Δείκτες Γεννητικότητα και Θνησιμότητας (ΑΔΓ και ΑΔΘ)² ακολουθούν μεταπολεμικά διαφοροποιημένες πορείες (**Διάγραμμα 1**) - όπως και οι καμπύλες των γεννήσεων και των θανάτων σε απόλυτες τιμές - με αποτέλεσμα τα φυσικά ισοζύγια (η διαφορά τους) να μειώνονται συνεχώς. Έτσι, μετά από μια πρώτη τριακονταετή περίοδο κατά την οποία γεννήσεις και δείκτες γεννητικότητας είναι σαφώς υψηλότεροι, ακολουθεί μια εικοσαετής περίοδος εύθραυστης ισορροπίας (1990-2010), ενώ από το 2011 και μετά οι θάνατοι και ο ΑΔΘ υπερβαίνουν σταθερά πλέον τις γεννήσεις και τον ΑΔΓ αντίστοιχα. Χαρακτηριστικά, τα θετικά ισοζύγια περιορίζονται σταθερά (+996 χιλ. τη δεκαετία του 1950, 840 χιλ. τη δεκαετία του 1960, 840 χιλ. τη δεκαετία του 1970, 638 χιλ. τη δεκαετία του 1980, 22 και 38 χιλ. αντίστοιχα τις δεκαετίες του 1990 και του 2000) ενώ το 2011-2020 το πρόσημό τους γίνεται αρνητικό καθώς οι θάνατοι υπερβαίνουν κατά 268 χιλ. τις γεννήσεις. Εάν εξετάσουμε δε την εξέλιξη των γεννήσεων και των θανάτων μετά το 2004 στους δυο εξεταζόμενους υποπληθυσμούς (Ελληνες και αλλοδαπούς) θα διαπιστώσουμε ότι τα φυσικά ισοζύγια των πρώτων είναι πάντοτε αρνητικά σε αντίθεση με αυτά των αλλοδαπών (**Διαγράμματα 2 & 3**). Επομένως, ακόμη και το συνολικό πλεόνασμα των γεννήσεων έναντι των θανάτων (+38 χιλ.) της περιόδου 2004-2020 (**Διάγραμμα 2**) θα ήταν αρνητικό χωρίς τους αλλοδαπούς.

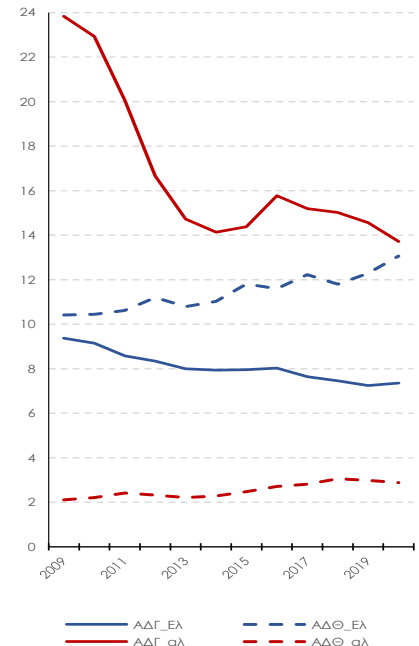
Διάγραμμα 1 ΑΔΓ, ΑΔΘ (ο/οο) και γενικό φυσικό ισοζύγιο, 1956-2021

Διάγραμμα 2 Γεννήσεις & θάνατοι Ελλήνων και αλλοδαπών, απόλυτες τιμές, 2004-2020

Διάγραμμα 3 ΑΔΓ, ΑΔΘ και φυσικά ισοζύγια (ο/οο) Ελλήνων & αλλοδαπών, 2009-2020

2. Έλληνες και αλλοδαποί: πληθυσμοί, ηλικιακές δομές και φυσικά ισοζύγια, 2009-2020

Έχοντας στη διάθεσή μας γεννήσεις, θανάτους και εκτιμώμενους πληθυσμούς, ανά φύλο και ηλικία, για τους δυο εξεταζόμενους πληθυσμούς μόνον μετά το 2008, θα επικεντρωθούμε στην περίοδο 2009-2020. Τα δεδομένα μας επιτρέπουν να παρακολουθήσουμε την εξέλιξη του πλήθους, των ηλικιακών δομών και των φυσικών ισοζυγίων των δυο αυτών πληθυσμών και να αναδείξουμε κάποιες σημαντικές διαφορές (**Πίνακας 1**). Ειδικότερα, οι αλλοδαποί, ο πληθυσμός των οποίων κυμαίνεται από 0,81 έως 0,94 εκατ., αποτελούν το 7,4 έως 8,4% (μέγιστο/ελάχιστο) του συνολικού πληθυσμού της χώρας μας, είναι κατά μια δεκαετία νεότεροι από τους Έλληνες (γεγονός που αποτυπώνεται και στις πληθυσμιακές πυραμίδες - **Διάγραμμα 4**) με τη μέση ηλικία τους να κυμαίνεται από 32 έως 34 έτη έναντι 43 έως 46 έτη των Ελλήνων, ενώ το ποσοστό των 65 ετών και άνω κυμαίνεται από 3 έως 5% στους αλλοδαπούς έναντι 20 - 24% στους Έλληνες. Οι αλλοδαπές γυναίκες αποτελούν το 8,0 - 8,5% του συνόλου των γυναικών - ανεξαρτήτως ηλικίας - και το 11% - 12,5% του συνόλου των γυναικών αναπαραγωγικής ηλικίας (επομένως το ειδικό τους βάρος στο σύνολο των 20-44 ετών είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο στον συνολικό γυναικείο πληθυσμό της χώρας μας, σε αντίθεση με τις Ελληνίδες). Ταυτόχρονα, στον πληθυσμό των αναπαραγωγικών ηλικιών, οι αλλοδαπές είναι κατά μέσο όρο ελαφρώς νεότερες των Ελληνίδων κατά 1 έως 2 έτη. Τέλος, οι μεν θάνατοι των αλλοδαπών είναι υπο-πολλαπλασιασμοί αυτών των Ελλήνων (μόλις 26,5 χιλ. έναντι 1,378 εκατ., αποτελώντας μόλις το 2% του συνόλου των θανάτων) οι δε γεννήσεις τους (15,3% σχεδόν του συνόλου) ανέρχονται την ίδια περίοδο σε 177 έναντι 976 χιλ. των Ελληνίδων (το 84,7% αντίστοιχα του συνόλου). Κατ' επέκταση, το 2009-2020 τα φυσικά ισοζύγια των πρώτων είναι έντονα θετικά (+150 χιλ. περισσότερες γεννήσεις από θανάτους) ενώ των δευτέρων έντονα αρνητικά (-402 χιλ. περισσότεροι θάνατοι από γεννήσεις). Αν δε από τις απόλυτες τιμές περάσουμε στις σχετικές (γεννήσεις & θάνατοι επί 1000 κατοίκων), οι διαφορές αποτυπώνονται και στους Αδρούς Δείκτες καθώς ο Δείκτης Γεννητικότητας των αλλοδαπών είναι υπερδιπλάσιος αυτού των Ελλήνων, ενώ ο Δείκτης Θνησιμότητάς τους είναι 4 - 5 φορές μικρότερος.

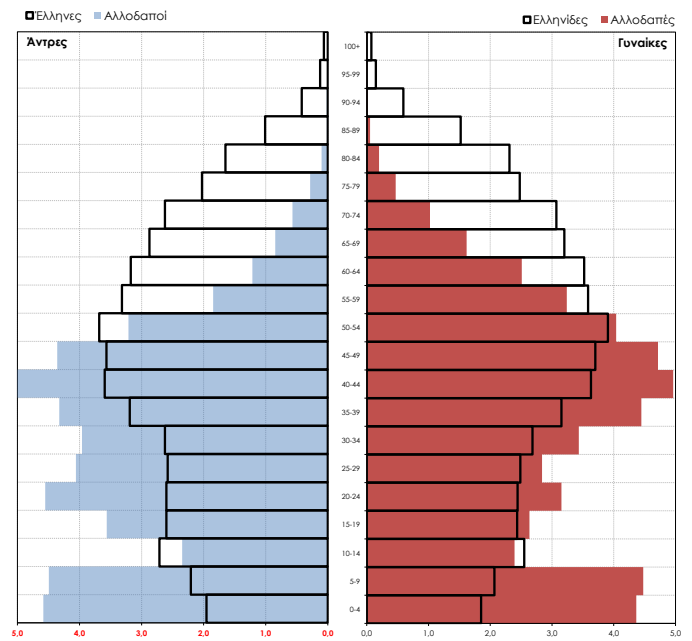
* Καθηγητές Δημογραφίας, bkotz@uth.gr & kostaki@aeub.gr

Πίνακας 1 Έλληνες και αλλοδαποί, πληθυσμοί, ηλικιακές δομές και φυσικά ισοζύγια (2009-2020)

	Αλλοδαποί	Έλληνες
Πληθυσμός (εκατ.)	0,810 έως 0,935	9,812 έως 10,189
% στο συνολικό πληθυσμό	7,4 έως 8,4	91,6 έως 92,6
Μέση ηλικία (έτη)	32,2 έως 33,7	42,6 έως 45,6
% 65 +	3,1 έως 4,9	20,2 έως 23,9
Γεννήσεις (χιλ.)	176,3	975,6
% στο σύνολο των γεννήσεων	15,3	84,7
Αδρός Δείκτης Γεννησιμότητας (ο/οο)	23,8 έως 13,7	9,4 έως 7,4
Θάνατοι (χιλ.)	26,4	1377,6
% στο σύνολο των θανάτων	1,9	98,1
Αδρός Δείκτης Θνησιμότητας (ο/οο)	2,1 έως 2,9	10,4 έως 13,1
Ισοζύγια (γεννήσεις-θάνατοι, χιλ.)	150	-402
Ισοζύγια (ΑΔΓ -ΑΔΘ), Ο/ΟΟ	21,7 έως 10,8	-1,0 έως -6,8
Γυναίκες		
% στο σύνολο των γυναικών	8,0 έως 8,4	92,0 έως 91,6
% στο στις γυναίκες 20-44ετών	12,4 έως 10,9	87,6 έως 90,3
Μέση ηλικία γυναικών 20-44 ετών	32,4 έως 34,0	33,1 έως 33,6
Συνολικό Φυσ. Ισοζύγιο (Ελληνίδες + αλλοδαπές)		
Γεννήσεις (όλες)	1.151.881	
Θάνατοι(όλοι)	1.404.044	
Ισοζύγιο	-252.163	

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ και ίδιοι υπολογισμοί

Διάγραμμα 4 Πληθυσμιακές πυραμίδες Ελλήνων & αλλοδαπών (% , 2021)

Η συμβολή των αλλοδαπών επομένως ήταν ιδιαίτερα σημαντική. Περιορίσαν σημαντικά, χάρη στην υπεροχή των γεννήσεων έναντι των θανάτων, τις απώλειες του πληθυσμού μας καθώς χωρίς αυτούς, το συνολικό φυσικό ισοζύγιο της περιόδου 2009-2020 θα ήταν πολύ πιο αρνητικό από αυτό των **252 χιλ.** Διαπιστώνουμε δε ταυτόχρονα ότι: 1) το ποσοστό των θανάτων των αλλοδαπών (<2% του συνόλου) είναι υποπολλαπλάσιο του ποσοστού τους (8%) στο συνολικό πληθυσμό, και 2) η συμμετοχή τους στις γεννήσεις (15,3%) είναι σαφώς υψηλότερη (κατά 3 έως 4,5%) από την συμμετοχή τους στον συνολικό πληθυσμό των γυναικών αναπαραγωγικής ηλικίας.

Τίθεται επομένως το ερώτημα: που οφείλονται οι διάφορες αυτές; Οι απαντήσεις είναι σχετικά απλές:

Όσον αφορά τους θανάτους, οι διαφορές οφείλονται αποκλειστικά στην εξαιρετική νεότητα του πληθυσμού των αλλοδαπών. Ειδικότερα, όπως οι θάνατοι δεν προέρχονται ισομερώς από όλες τις ηλικιακές ομάδες (το 88-90% αφορά τους 65 και άνω) και το ειδικό βάρος της ηλικιακής αυτής ομάδας είναι εξαιρετικά χαμηλό στους αλλοδαπούς (5-6 φορές χαμηλότερο από αυτό των Ελλήνων), ακόμη και αν υποθέσουμε ότι οι πιθανότητες θανάτου των αλλοδαπών είναι ελαφρώς υψηλότερες σε όλες τις ηλικίες από αυτές των Ελλήνων, είναι λογικό οι θάνατοί τους να είναι αναλογικά είναι 5-6 φορές λιγότεροι.

Όσον αφορά τις γεννήσεις, οι διαφορές οφείλονται σε περισσότερους του ενός παράγοντες. Θα υπενθυμίσουμε ότι αυτές κάθε χρονιά είναι προϊόν δύο ανεξάρτητων παραγόντων: του πλήθους των γυναικών αναπαραγωγικής ηλικίας και του τελικού αριθμού των παιδιών που φέρουν στον κόσμο (καθώς και της ηλικίας που θα γεννήσουν τα παιδιά αυτά). Οι αλλοδαπές όμως, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, είναι νεότερες κατά μέσο όρο των Ελληνίδων στις αναπαραγωγικές ηλικίες, και το ποσοστό τους στον συνολικό πληθυσμό 20-44 ετών είναι κατά 2-4% υψηλότερο από το αντίστοιχο στον συνολικό γυναικείο πληθυσμό της χώρας μας (το αντίστροφο ισχύει στις Ελληνίδες). Επομένως, ακόμη και αν οι αλλοδαπές είχαν το ίδιο μοτίβο γονιμότητας με τις Ελληνίδες, οι γεννήσεις τους – αναλογικά – και οι τιμές των Αδρών Δεικτών Γεννησιμότητάς τους θα ήταν υψηλότερες από τις αντίστοιχες των Ελληνίδων. Ταυτόχρονα όμως οι αλλοδαπές - ιδιαίτερα οι προερχόμενες από τις λιγότερες ανεπτυγμένες περιοχές του πλανήτη μας - έχουν και υψηλότερη γονιμότητα από αυτή των Ελληνίδων (οι ετήσιοι δείκτες ανεξαρτήτως χώρας προέλευσης είναι από 1 έως 0,5 παιδιά υψηλότεροι από τους αντίστοιχους των ημεδαπών). Ο συνδυασμός δε των δυο αυτών παραμέτρων οδηγεί στην περαιτέρω αύξηση των διαφορών ανάμεσα στις δυο αυτές ομάδες.

Όσον αφορά τις αμέσως επόμενες δεκαετίες, με δεδομένη την αύξηση του ποσοστού των 65 ετών και άνω τόσο στους Έλληνες όσο και στους αλλοδαπούς, οι θάνατοι και των δυο αυτών ομάδων αναμένεται να αυξηθούν. Όσον αφορά τις γεννήσεις, ο πληθυσμός των γυναικών αναπαραγωγικής ηλικίας αναμένεται να μειωθεί τόσο στις Ελληνίδες όσο και στις αλλοδαπές, ταχύτερα όμως στις πρώτες απ' ό,τι στις δεύτερες. Με βάση τα δεδομένα αυτά: 1) τα αρνητικά μέσα ετήσια φυσικά ισοζύγια των Ελλήνων στις αμέσως επόμενες δεκαετίες όχι μόνον δεν αναμένεται να αλλάξουν πρόσημο αλλά το πλεόνασμα των θανάτων έναντι των γεννήσεων θα διευρυνθεί περαιτέρω, και 2) τα μέσα ετήσια φυσικά ισοζύγια των αλλοδαπών θα παραμείνουν θετικά, αντισταθμίζοντας μερικώς τα αρνητικά των Ελλήνων (μειώνοντας δηλαδή τις συνολικές απώλειες) – αν και το πλεόνασμα των γεννήσεων έναντι των θανάτων τους θα περιορισθεί, εάν δεν υπάρξει την επόμενη εικοσαετία μαζική είσοδος νέων αλλοδαπών στη χώρα μας. **Με βάση τα προαναφερθέντα, τα μέσα ετήσια συνολικά φυσικά ισοζύγια της χώρας μας θα παραμείνουν τουλάχιστον μέχρι το 2040-2045 αρνητικά, πολύ αρνητικότερα από τα αντίστοιχα της περιόδου 2009-2020.**

¹ Η ΕΛΣΤΑΤ δίδει τον διαχωρισμό των γεννήσεων ανά υπηκοότητα της μητέρας (Ελληνίδες/αλλοδαπές) από το 2004. Ο πληθυσμός όμως με τον ίδιο διαχωρισμό διατίθεται από το 2008.

² Οι ΑΔΓ και ΑΔΘ δίδουν τις γεννήσεις και τους θανάτους αντίστοιχα επί 1000 κατοίκων